

GRUDA

Št. 10.

1925.

Leto II.

Polnina plačana v golovini.

Vsebina zvezka 10.

Ivan Albreht: Koroška pisma. — S. T.: Naša tužna Koroška. — Železniški predor pri Področčici z jugoslov. strani. (Slika.). — Železniški predor pri Področčici s koroške strani. (Slika.) — **Miloš Štibler:** V Macedonijo. — **Glša Koritnik:** Nagla sodba. — **Josip Kostanjevec:** „Blažena gruda“. — **Ksaver Meško:** Odpoved. — **Joža Tašner:** Agrarni interesi in fakultativni odkup veleposestniških zemljišč. — — a —: K današnjim dogodkom v Maroku. — **S. Kraepelin-S. Brodar:** Po gozdu in polju. — **RAZGLEDI:** Organizacija. — Pomenki in nasveti. — Prosveta. — Po svetu.

Celoletna naročnina „Grude“ je Din 30.—, Za dijake in vojake Din 20.—. V podrobni prodaji stane „Gruda“ Din 3.—. — Novi naročniki dobe lahko še vse doslej izšle številke.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Kolodvorska ulica št. 7.

Rokopise je pošiljati uredništvu, naročnino, reklamacije, oglase itd **samo** upravi. Cena oglasov po dogovoru.

Rokopisov, ki jih ni naročilo, uredništvo ne vrača.

Urejuje: **Uredniški odbor.**

Odgovorni urednik: **Janko Vičič.**

Vsem cenj. gg. naročnikom, ki še doslej niso plačali naročnine, smo priložili za letošnje leto izpolnjene položnice že pred par meseci ter prosimo, da bi vsak zamudnik storil svojo dolžnost čimprej. V nasprotnem slučaju bomo primorani ustaviti nadaljno pošiljanje „Grude“ vsakemu zamudniku.

Upravništvu.

VSE ZAHTEVA DOBRO ZLATOROG MILO!

ZLATOROG

MESEČNIK ZA LJUDSKO PROSVETO

Ivan Albrecht:

Koroška pisma.

I.

V Ljubljano bom pisala,
dva krajčiča poslala,
pisala bom s solzami,
kako hudo je z nami.

Oj, sestre ve v Ljubljani,
sam Bog naj vam oznani,
mene ljudje nemili
so v ječo zaklenili!

II.

Drava reka, moja beseda
s tabo bi rada hitela,
da bi sestram in bratom v svobodi
o moji nesreči zapela:

„Sto let, oj tisoč let
naše ljubezni cvet,
našega dela sad —
zdaj je jad, le jad in jad
— moj ubogi Rož!

III.

O, Gospasveta, o Gospasveta,
materina beseda meni je vzeta!
O, Gospasveta, o Gospasveta,
vrni mi mater, vrni očeta,
da zakričita pod néba obok:
„To je moj, moj, moj otrok!“

Nikogar, nikogar. — Nebá obok
vrača mi le moj grenki jok.

IV.

O, da sem jezero, ki se razpeni
in butne čez stene in zadivja!
Planila bi po brežini, dolini,
vpila bi na vse kraje sveta:
„Kje je pod solncem pravica doma?“

Ali joj mojih slabotnih rok!
Nisem jezero, — le nesrečen otrok.

S. T.

Naša tužna Koroška.

Pred petimi stoletji je ustoličil slovenski kmet zadnjič svojega vojvodo na slavnem Gosposvetskem polju. Zadnjič je tedaj svobodno izročal slovenski kmetški narod vrhovno oblast možu, ki se je moral zaobljubiti, da bo narodu „pravičen sodnik, ki mu je blagor ljudstva na srcu“. Zadnjič je tedaj ustoličeni vojvoda odgovarjal vojvodskemu kmetu v slovenskem jeziku, zadnjič mu izročal v odkup vojvodskega sedeža šestdeset penězov, vola in ko-

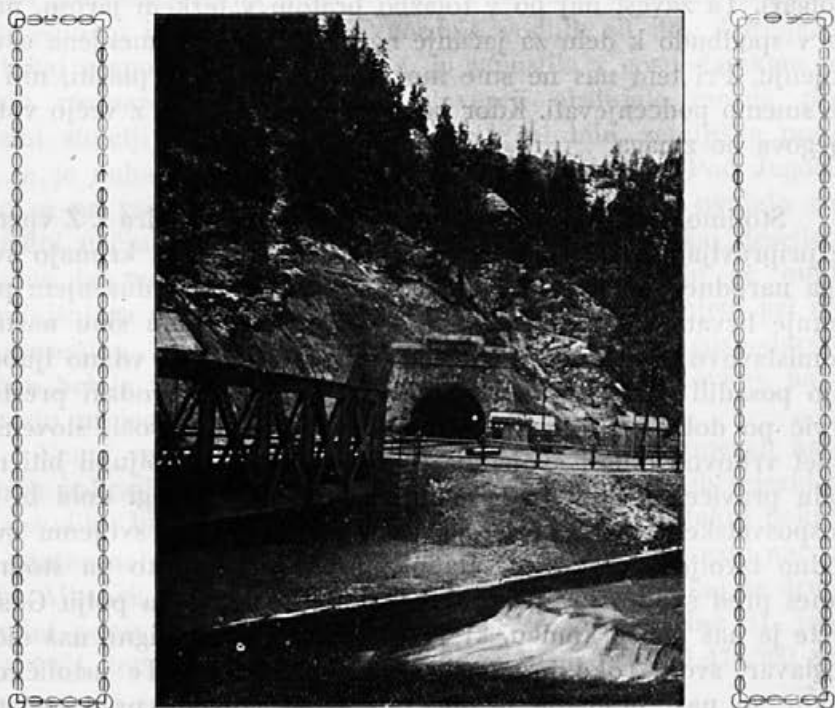

Železniški predor pri Področnici z jugoslov. strani.

bilo in zadnjič je — oblečen v kmečko nošo — izpil perišče vode iz kmetovega klobuka. Pet stoletij se je moral nato slovenski kmetški narod vklanяти nasilju in gaženju svoje neodvisnosti; knežji kamen je ostal neuporabljen, ker se oholi tujci-Habsburžani niso hoteli ponižati, da bi javno priznali, da sprejemajo svojo vojvodsko oblast iz rok slovenskega ljudstva. Vojvodski kmet, ki je kot predstavnik kmetškega naroda izročal vojvodi oblast in imel zato gotove predpravece (njegovo imetje je bilo davka prosto, pred cesarjem je smel ostati pokrit itd.), je postal na dvoru nemških ce-

sarjev predmet zasmeha. Z njim vred se je zasmehoval njegov rod in uničevala njegova zgodovinska prava. Toda naš kmetski narod ni klonil duhom, tudi v največji nesreči je ostal zvest borec za svojo staro pravdo.

Med svetovno vojno nas je navdalo upanje, da bo po petih stoletjih robstva prisijalo solnce svobode, da bo zopet slovenski kmet svobodno izročal vojvodsko oblast možu, ne tujcu, temveč možu svoje krvi in jezika, da bo gaženi stari pravdi zadoščeno in krivice maščevane. Že se je naš narod veselil, ko je polegla svetovna

Železniški predor pri Področnici s koroške strani.

vojna vihra, v prepričanju, da ostane jugoslovanski prapor za vedno na zgodovinskih tleh Gospe svete. A prišlo je razočaranje in z njim trpljenje...

Nesrečni plebiscit, ki se je vršil 10. oktobra l. 1920., izročil je zibelko naše državne svobode tujcu, ki danes tepta v blato naše najsvetejše relikvije, preganja naš slovenski korotanski živelj in ga z nasiljem skuša spraviti iz naročja lastne matere zemlje.

Pred petimi stoletji izgubili smo svobodo in postali robi, pred petimi leti izgubili smo še zemljo in dom.

Napačno bi bilo, če bi se danes spraševali, kdo je temu kriv. Danes se moramo zavedati samo ene dolžnosti: Naši pradedje so dolga stoletja branili svobodo svoje kmetske države. Mi bi bili nevredni, nositi naziv njihovega potomstva, če bi te svete borbe ne nadaljevali do končne zmage!

Zavedati se pa moramo tudi dejstva, da se danes ne borimo za osvoboditev Koroške samo mi Slovenci, kakor smo se v preteklosti, temveč tudi bratje Hrvati in Srbi. Kajti Korotan ni samo slovenski, temveč tudi jugoslovanski. Upam, da bo prišel čas, ko se bodo za njega borili, če še ne bo tedaj osvobojen, tudi bratje Bolgari. Ta zavest naj bo v tolažbo bratom v težkem jarmu, nam pa v spodbudo k delu za jačanje naših sil, ki so namenjene osvobojenju. Pri tem nas ne sme moč sovražnikov niti plašiti, niti je ne smemo podcenjevati. Kdor bo delal vztrajnejše in z večjo voljo, njegova bo zmaga.

* * *

Stojimo pred kronanjem svojega kralja Aleksandra I. Z vneto pripravljajo na ta slavnosten dan bratje Srbi, da kronajo svojega narodnega kralja v beogradski prestolici, z navdušenjem pričakuje hrvatski Zagreb dneva, ko položi izbranemu sinu naroda Tomislavovo krono na glavo. Tudi mi Slovenci bi z vdano ljubeznijo posadili svojega kmetskega kralja na svoj vojvodski prestol; prvič po dolgi petstoletni dobi robstva bi zopet izročil slovenski kmet vrhovno oblast svojemu vojvodi, ki bi se zaobljubil biti narodu pravičen sodnik in zaščitnik, prvič po tej dolgi dobi bi na Gosposvetskem polju prisegal naš kmetski narod svojemu svobodno izvoljenemu kralju udanost in zvestobo. Tako pa stojimo danes pred svojim kraljem z besedami: Glej, tam na polju Gospe svete je naš knežji kamen, ki Ti ga poklanjamo. Dvigni, naš dični poglavar, svojo roko in popelji nas k njemu, da Te ustoličimo, kakor so naši pradedje ustoličevali svoje vojvode pred stoletji! Junak, maščeval si Kosovo, maščuj tudi Korotan in naše Primorje!

* * *

Ti, kmetska mladina, ki se boriš za iste ideale, za katere so se borili Tvoji pradedje, ki se boriš za svobodo svoje kmetske države, za povratek zlatih časov slovenskih vojvod na Gosposvetskem polju, vztrajaj v svojem pravičnem boju, da dosežeš svoj cilj za Sebe in predvsem za one, ki so danes v robstvu. Gosposvetsko polje — naj bo naše geslo!

Miloš Stibler:

V Macedonijo

(Dalje.)

Južna Srbija in narodnosti.

Človeka miče poglobiti se nekoliko v razmišljanje o gospodarskih razmerah Južne Srbije. Vendar to v okvirju tega potopisa opustim oziroma kratko ponovim tolikokrat zabeleženo in izgovorjeno vest o silnem prirodnem bogastvu naših južnih krajev. Seveda se prirodno bogastvo še zelo malo izkorišča. Obdelovanje rodovitne zemlje se vrši še na prav priprošt način, vobče je kmetijsko gospodarstvo na nizki stopnji, a istotako skorajda ni govora o pravilnem izkoriščanju rud, gozdov, vodnih sil itd. Turčija, ki je tukaj gospodarila do 1912. leta, je zapustila v gospodarskem pogledu razmere, kakoršne so v Sloveniji obstojale morda pred dvema stoletji ali še popreje. Industrije ni bilo, zemljiška posest pa se je nahajala v rokah muslimanskih velikašev. Pod Jugoslavijo se na vseh poljih gospodarskega življenja naglo uvajajo naši zapadni načini dela, vendar bo treba čakati vsaj nekaj desetletij, predno bo mogoče zabeležiti vidne uspehe in predno se oblike tamkajšnjega gospodarskega delovanja izenačijo z stanjem pri nas. Razveseljivo je, da se Jugoslavija trudi postaviti gospodarstvo Južne Srbije na zdrave napredne temelje in ta ugotovitev naj v okvirju mojega potopisa zadostuje.

Nekaj več pa želim povedati o narodnostnih razmerah naših južnih pokrajin. Ze nekoliko potovanja po macedonskih železnicah in nekoliko bivanja po poedinih krajih Južne Srbije takoj pokaže, da enotne narodnosti tu doli ni, nego tukaj stanujejo razni narodi: Srbi, Albanci, Turki, Bolgari, Grki, Rumuni in bogve kaj še drugo. Uradni popis prebivalstva v Jugoslaviji se je vršil dne 31. januarja 1921. leta. Po tem popisu je bilo v Južni Srbiji 1,474.560 prebivalcev, ki so se po veroizpovedanju delili sledeče:

Pravoslavni	743.872
Muslimani	705.554
Rimokatoliki	17.699
Grkokatoliki	694
Zidje	5.737
Protestantje	884
Drugi	112
Brez konfesije	8

Številke dokazujejo veliko prevladanje pravoslavnih in muslimanov. Dele se približno na polovico. Vendar se iz teh številke

ne more dobiti prave slike glede narodnosti prebivalstva v Južni Srbiji. Uradna statistika nam za to daje na razpolago sledeče podatke na podlagi popisa prebivalstva z dne 31. januarja 1921:

Srbo-Hrvatov	879.784
Slovencev	510
Drugih Slovanov	746
Arnavtov	418.937
Rumunov	9.056
Nemcev	176
Madžarov	109
„Drugih“	165.242

Te številke pred vsem dokazujejo, da se med Srbo-Hrvate ne prištevajo le pravoslavni, nego tudi del drugih. Pravoslavnih je v Južni Srbiji 743.872, Srbo-Hrvatov se je uradno naštelo 879.784, torej za okroglo 146.000 več. Vseh rimokatolikov ni prištevati med Jugoslovane, ker je znano, da je precej katolikov tudi med Arnavti. Brez dvoma se je en del muslimanov priznal za Srbohrvate. Razun tega so številke glede narodnosti poučne v tem, ker priznavajo 418.937 ali skoraj eno tretjino Arnavtov. Uradna statistika pa iznenadi, ker ne navaja posebej Turkov, Grkov in Bolgarov. 176 Nemcev in 109 Madžarov navaja posebej, med tem, ko ostale spravi pod naziv „drugi“, dasiravno jih je skupaj 165.242. Ni naša naloga razmišljati o vzrokih za tako postopanje uradne statistike. Nam zadostuje, da moremo iz navedenih števil in iz opazovanj na licu mesta ugotoviti, da v Južni Srbiji prebivajo Srbi, malenkost Hrvatov in Slovencev, potem Arnavti, Bolgari, Turki, Grki, Rumuni in drugi. Velika mešanica, pravi Babilon! In tudi to-le ugotovimo: Velika večina prebivalstva je vsekakor slovanska. Kako pa se ta slovanska večina deli na poedina plemena, o tem nam uradne številke ne nudijo slike dejanskega stanja.

Slovani so prišli na balkanski polotok v času preseljevanja narodov, torej nekako takrat, ko so se priselili v naše kraje tudi stari Slovenci. Tu so sprejeli krščanstvo. Posebne zasluge za pokristjanjenje takratnih Slovanov sta si pridobila brata Ciril in Metod, ki sta v devetem stoletju prišla iz Soluna, torej iz krajev, kjer še danes prebiva tako slovansko prebivalstvo, kakor ga najdemo v Macedoniji. Jezik svetih bratov Cirila in Metoda imenujemo „staroslovenski“. Južni Slovani so kmalu začeli ustanavljati tudi svoje države, ki pa so druga za drugo propadle, največ pod pritiskom Nemcev in Madžarov z severa in Turkov z jugovzhoda. Tekom 19. stoletja se osvobodite na Balkanu Srbija in Bolgarija

in zanimivo je, da ste obe državi precej pričeli obračati svoje oči tudi na Macedonijo. Čimbolj je propadala turška moč, tem bolj ste Srbija in Bolgarija pripravljali v Macedoniji tla za končno osvoboditev še zasužnjenega ozemlja in naroda. Zanimivo je pri tem, da so Bolgari vršili propagando v Macedoniji že mnogo pred l. 1878., ko je Bolgarska po zmagoviti vojni Rusov proti Turčiji bila osvobojena. Še prej se je pričela bolgarska, nego srbska propaganda. Pravzaprav to ni čudno. Srbija je bila osvobojena že v začetku 19. stoletja, dasiravno je bil sultan še do 1878. leta nekak vrhovni gospodar Srbije. Vendar je urejevanje notranjih razmer v mladi državi dalo narodu in vladi toliko posla, da se niso mogli mnogo zanimati za usodo rojakov na daljnem jugu. Razun tega je med Srbijo in Turčijo že obstojala meja, kar je istotako zelo oviralo propagando v sedanji Južni Srbiji, med tem ko so Bolgari živeli do l. 1878. v Turčiji sami.

V 19. stoletju je boj zasužnjenih narodov za svobodo dosegel posebno lepe uspehe baš na Balkanu. Iz turškega suženjstva se rešita dva neslovanska naroda Grki in Rumuni in dve slovanski plemeni Srbi in Bolgari. Tri slovanske državnice nastanejo na Balkanu: Črnagora, Srbija in Bolgarija. A komaj se balkanski Slovani otresejo turškega jarma in komaj so premagane začetne težave svobodnega državnega življenja, že se pojavi boj za prvenstvo kot nekak dokaz, da tvorimo Jugoslovani enoto, v kateri treba samo še odločiti, kedo bo igral vodilno vlogo: Srbi ali Bolgari. Nenaavadno hitro so tekli dogodki: osvobojenje od 1804 do 1918, potem boj za prvenstvo 1885 (vojna med Srbijo in Bolgarijo) do 1918 (končen poraz Bolgarije v boju za Macedonijo). No, niso si želeli Macedonije samo Bolgari in Srbi, nego tudi Grki so jo smatrali za svojo, a istotako Arnavti. Vojni Bog je razsodil na korist srbskega orožja. Zemlja je danes del Jugoslavije in se nahaja popolnoma v območju srbskega dela našega naroda. Toda ljudje, ki žive na tej zemlji, še niso naši. Treba jih bo šele pridobiti. To pridobivanje je težka naloga Srbov, a Hrvatov in Slovencev le v toliko, da Srbov pri tem delu vsaj ne oviramo, ako se delo vrši na korist naše celokupnosti.

Današnje stanje je nevzdržno. Ni opasnost v tem, ker imamo v Južni Srbiji zraven Srbov tudi Bolgare ali Bugaraše — ime dejstva ne spreminja! —, Arnavte, Turke, Grke. V samem obstanku raznih narodov ni opasnosti, opasnost je pa v tem, da se v teh narodih vrši propaganda za odcepitev od naše države. V Bolgariji obstoji izredno močna organizacija makedonskega komiteta, ki

si stavljala za nalogo, Macedonijo za vsako ceno priboriti zopet Bolgariji. Na drugi strani obstoji „kosovski komitet“ kot središče Arnavtov za odcepitev vseh z Arnavti naseljenih krajev Južne Srbije in priključitev istih k Albaniji. Turke vleče v Turčijo oziroma si žele nazaj v turško državo, Grki si zopet domišljujejo, da mora vsaj južni del Macedonije biti njihova last. Agitacija posebno na korist Bolgarije in Albanije v Južni Srbiji nesporno obstoji in predstavlja za Jugoslavijo gotovo nevarnost. O tem pri nas nihče ne sme živeti v zmoti. In mora to vedeti posebno oni, ki bi kedaj hotel kritično gledati na delovanje Srbov v Južni Srbiji, ki se trudijo, da te kraje za vedno zagotove Jugoslaviji.

Trije momenti igrajo tukaj važno vlogo: Tradicija, vera in jezik.

Tradiciija: Mnogi, pred vsem Turčini, so bili in bi bili vsekakor raje pod Turčijo, kakor pod katerokoli krščansko državo. S spremembo vsled tega niso zadovoljni. Zopet drugi so si želeli spremembe, toda ne take, kakoršna je prišla. Eni bi hoteli biti pod Bolgarijo, drugim se je hotelo Albanije, zopet drugim Grčije. Na svoj račun so prišli le oni, ki so si želeli Srbije. Toda to nikakor ni bila večina. Tako pride, da dela ljudi nezadovoljne tradicija, spomin na vse ono, kar je bilo oziroma na vse ono, za kar so ljudstvo razne propagande vzgajale in pripravljale, a se ni izpolnilo. Ta nezadovoljnost ni nepremagljiva. Razmere pod Turčijo so bile skrajno žalostne. Nesigurnost je bila velika. Gospodarske razmere so spominjale na srednji vek, na dobo tlačanstva in še na huje. Prosvetnega dela je bilo v teh krajih skoraj le toliko, kolikor ga je bilo prišlo iz Srbije in Bolgarije. Vse to se je pod Jugoslavijo spremenilo in se naglo obrača na bolje. Treba je dobre, poštene uprave, dobrega prosvetnega in dobrega gospodarskega dela, usmerjenega vedno na korist ljudstva in ne poedinih veljakov, pa bo ljudstvo kakoršnekoli vere in kakoršnegakoli jezika kmalu nehalo misliti tja, kamor so ga vabile Jugoslaviji in posebno Srbiji nasprotne propagande.

Vera: Mnogi mislijo, da v veri tiči najtežavnejši moment, toda to ni točno. Še za časa Turčije je, kar se tiče pravoslavnega slovanskega prebivalstva — Rumuni in Grki so tudi pravoslavne vere! —, bila stvar težavnejša, nego je danes. Bolgarija ima namreč svojo državno pravoslavno cerkveno organizacijo, a na čelu ji stoji ekzarh. Srbija ima istotako svojo organizacijo s patrijarhom na čelu. Vsled propagande i od strani Srbije i od strani Bolgarije je del v Južni Srbiji živečih pravoslavnih Slovanov podpadal pod

srbsko, a del pod bolgarsko pravoslavno cerkev. Z spremembo l. 1913. oziroma l. 1918. je vsa pravoslavna cerkev v Južni Srbiji kratkomalo podrejena srbskemu pravoslavnemu patrijarhu in mora s tem prenehati v cerkvi tudi propaganda, ki se je poprej tam, kjer so verniki spadali pod bolgarsko cerkveno organizacijo, vršila na korist Bolgarije. Verski nauki so namreč tu in tam eni in isti, le organizacija cerkve je bila izvedena v okviru dveh držav. Z uklonitvijo ekzarhata iz Južne Srbije je znaten del vprašanja že povoljno rešen in bo prejalislej na korist Srbov in s tem na korist Jugoslavije pokazal dober uspeh. Kar se tiče grških pravoslavnih cerkvenih občin, ki so obstojale na danes našem ozemlju, kakor n. pr. v Bitolju, je stvar bila istotako enostavna, ker so tudi te cerkve podredili srbskemu patrijarhu. Nekaj težavnejše izgleda zadeva z muslimani. Toda tu je na mestu ena sama taktika: Verska strpnost! Naj se muslimanom nudi v verskem pogledu v Jugoslaviji vse, kar njihova vera zahteva, oziroma naj se jim dovoli svobodno versko življenje, da ne bodo imeli povoda, radi vere siliti v drugo državo, pa bo tudi to vprašanje rešeno brez vsakršne škode za srbstvo in za Jugoslavijo.

Je z i k : To je najkočljivejše vprašanje. Pred tisočletjem je razlika v slovanskem govoru od Triglava do Črnega morja bila gotovo najmanjša. Da se je takrat ustvarila enotna država, ki bi obsegala vse Jugoslovane, bi brezdvomno imeli danes en sam jugoslovanski jezik. Toda nikdar še nismo živeli v skupni državi. Posamezni deli so bili včasih svobodni, mnoga stoletja pa smo vsi robovali in to raznim tlačiteljem, nikdar vsi enemu. Tako je zgodovina sama pospeševala razvoj narečij in razvoj več književnih in končno več državnih jezikov Jugoslovanov. Posebno zanimiv in poučen je razvoj v Macedoniji: Bolgarija ima svoj bolgarski, Srbija svoj srbski jezik. Obe državi se potegujete za pridobitev Macedonije, toda jezik, ki ga govori narod tam doli, ni niti srbski, niti bolgarski. In tako je veliki slavist Vatroslav Jagić, ki je nazadnje deloval na dunajskem vseučilišču, o priliki nekega državno-političnega spora na Balkanu, mogel javno trditi, da iz jezikovnih razlogov nimajo pravice do Macedonije niti Srbi, niti Bolgari. S čisto jezikovnega stališča ima menda Jagić prav, z narodnopolitičnega stališča pa se mu ne more pritrčiti. Z narodnopolitičnega stališča moramo obžalovati, da ni pravočasno prišlo do izgradnje enotnega književnega jezika od Triglava do Črnega morja. In če do tega žalibog ni prišlo, potem danes, ko imamo že dosti moči na razpolago, ne smemo dovoljevati nadaljnega jezikovnega raz-

kosavanja. S tega stališča ne moremo odobravati mnenja jezikoslovcev, nego prav imajo Srbi in Bolgari, ki so hoteli Slované v Macedoniji prikleniti na srbski oziroma na bolgarski književni jezik. Slednja možnost — bolgarski književni jezik v Macedoniji — odpada, ker je usoda na bojnem polju dala prvenstvo srbskemu orožju. Tako je neizogibno, da zmaga v južnih krajih naše države končno tudi srbski jezik. Ne samo med tamkajšnjimi Slovani, nego tudi med tamkajšnjim prebivalstvom drugega jezika, med Arnavti in Turčini. Sola bo storila svoje, službovanje v armadi to pospešuje, uprava in vse deluje v tem pravcu. Čim več se bo delalo, tem preje bo dosežen popoln uspeh.

Delo, ki ga danes Srbi vrše v Južni Srbiji, za nje ni novo. Po zmagoviti rusko-srbski vojni proti Turčiji l. 1877.—1878. je Srbija prejela Niš, Piroto, Prokuplje in Vranje. Takrat, pred približno 50 leti, narodnostne razmere v teh štirih okrožjih niso izgledale mnogo drugače, kakor izgledajo danes v Južni Srbiji. In vendar kak sijajen uspeh je Srbija dosegla v ne polnih 50 letih v navedenih okoliših! Kdo bi danes iskal tam Turčina in muslimana — razun kacega cigana —, a še manje najdeš Arnavta ali človeka, ki bi mislil bolgarsko. Isto je bilo še poprej v Srbiji, kakor je obstajala do l. 1878. Število Turčinov je bilo v trenutku osvobojenja l. 1804. v Srbiji zelo veliko, danes ga ni niti Turčina, niti muslimana v celi takratni Srbiji. Zato zaupajmo Srbom, da bodo umeli tudi v Macedoniji ustvariti tako stanje, ki bo popolnoma odgovarjalo koristem Jugoslavije in Jugoslovanov. Prepričan sem namreč, da bo utrditev naše Macedonije v srbskem smislu ob enem pomenilo izločitev predmeta, okoli katerega bi se še mogel voditi spor med Jugoslavijo in Bolgarijo. In kakor hitro odpade ta razlog za spor, nastopi ob enem trenotek za spojitev današnje Jugoslavije in Bolgarije.

Srbi se imajo pri delu, ki ga vrše v Macedoniji, boriti tudi z ovirami. Tuja propaganda ni prenehala, kar dokazuje obstoj makedonskega komiteta za Bolgarijo in kosovskega komiteta za Albanijo. V teh komitetih delujejo v prvi vrsti ljudje, ki so se v l. 1918., ko je Macedonija definitivno pripadla kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, izselili v Bolgarijo, Turčijo, Grčijo ali Albanijo. Število teh izseljencev znaša več stotisočev. Najslabše so naleteli oni, ki se sele v Turčijo. Odkar je Kemalpaša začel modernizirati svojo turško domovino, se starokopitnim muslimanom iz Južne Srbije prav nič več ne dopade v Mohamedovi državi. Pripoveduje se, da je bilo več izseljencev za kazen obešenih, ker

so obsojali Kemalpašine novotarije (odprava zakrivanja obraza turških žen, odprava fesa in vpeljava našega klobuka, boj proti mnogoženstvu itd.). Radi tega je izseljevanje Turčinov iz Makedonije v Turčijo skoraj popolnoma prenehalo. Nekaj bolje so naleteli oni, ki so se izselili v Bolgarijo. Ne le, da prejemajo od Bolgarije razne ugodnosti, nego tam jim je celo dovoljeno sestavljati razne komitske čete, ki so neredko vpadale v naše ozemlje, da bi onemogočale delo Jugoslavije za utrjevanje elementa v Južni Srbiji. Slične čete komitov so sestavili tudi Arnavti. (Dalje prih.)

Gliša Koritnik:

Nagla sodba.

Tujec je stopil v svetišče. Pokrit.
A taka pri nas ni navada.
V temotnem je kotu naslonjen na zid,
šumi mu razkuštrana brada.

Odkod je li došlec, saj tukaj pri nas
nam znano je mlado in staro?
A takega ni še prinesel nam čas —
glej, v cerkvi prižiga cigaro!

Pohujšanje vzbujajo temne oči,
blodeče zvedavo okoñ.
In kakor po krvi mu suknja diši,
ne klanja se hrbet oholi!

A budno, čuječe postave oko
ga spazi nenadoma v kotu,
orožnika roka ga zgrabi trdó
in brž je z njim v hiši ob potu.

A čudo, prečudo! Kako je krotak
surovež zdaj v rokah pravice!
Kot jagnje ubira k županu korak,
smehlja se nedolžno mu lice.

In oče župan, ki poznajo ljudi
kot mačka mladice ob negi —
ko vidijo té dobrodušne oči —
so sami v nemali zadregi.

Prične se razprava. Na mizi je križ.
In več očividcev ob strani.
Orožniku gre kot navadno prestiž
pred pričami v sodni dvorani.

„Brezbožnik je. Tuja, izprijena kri.
Dejanje mu dušo odkriva.
Le žal, da v postavi še greh ne stoji —
da misel ni danes kazniva.

A to je pohujšanje hvala Bogu,
a zanj paragraf krivoglavi,
za kazen odženemo tujca domu,
da zla nam še več ne napravi.“

Obliznejo usta si oče župan
in vsi svetovalci po vrsti.
A eden med njimi že molek droban
drži med pobožnimi prsti.

„Predobro srce je v vas, oče župan
in kazen je vaša preblaga.
Dostaviti treba, da leto in dan
ne sme več do našega praga.“

Orožnik zločinca drži za rokó,
obraz mu odseva veselje.
Pisar že pripravljen namaka pero,
da spiše izgonsko povelje.

„Zločin bogokletstva. Oskrumba cerkve
to mora pred višjo sodnijo.
In glave mi moje! Brez iste ne gre —
vse možnosti druge molčijo!“

Orožnik prikima. Potrdi z glavó,
Pisar se oddahne veselo.
In novi gromovnik pretresa glasno
zločinčevo grozno nedelo.

Povabil ga je kratkomalo k sebi na voz in se ni mogel braniti. Po običajnem kratkem slovesu, po zadnjih požirkih šentjanževca, je Repičev voz oddrdral z dvorišča in zavil za oglom na glavno cesto . . .

Mavrič je bil zopet sam. Poklical je Lipeta k sebi in mu natočil iz steklenice kolikor je še ostalo. Potem je zopet stopil na vrt in si dal opraviti okoli čebelnjaka. Tu je bilo vse živo in praznično, tu je svirala čudovita godba, tu je bilo plesišče, kakršnega ne vidiš nikjer drugod. Mavriču je med tem življenjem nekoliko odleglo, mračnost njegovega obraza se je ublažila. Sedel je na klop in se zamislil. Toda danes ni hotelo biti konca presečenj. Še ni dolgo sedel, ko začuje za seboj stopinje. Ozre se, vstane, ne more verjeti lastnim očem.

„Ti tukaj?“

„Jaz, oče.“

Nekaj časa sta molčala oba. Sin je ponudil očetu desnico, ta se je komaj dotaknil njegovih prstov. Vedel je, da se je zgodilo nekaj neprijetnega, nepričakovanega, toda na jasnem si še ni bil, kaj bi pravzaprav moralo biti. Sin je študiral na Dunaju pravo, bil je dosedaj vesten in vzgleden dijak, sedaj je pa prišel naenkrat domov sredi šolskega leta, kakor bi padel iz oblakov. Še ni dolgo, odkar mu je poslal oče precejšnjo vsoto za izpite, ki jih je imel delati prav te dni, in za druge nujne potrebščine.

„Čudite se, oče, vidim. Toda prosim Vas, sedite zopet, narkratko Vam razložim,“ izpregovori sin prvi.

Sedla sta oba.

„Doma sem torej,“ nadaljuje sin. „Nobeden me ne spravi več tja gori. Oče, sprejmite me za najzadnjega hlapca, delati hočem! Pri tem mi gotovo ne bo škodilo to, kar sem se naučil. In če se me boste naveličali, recite mi, naj grem. Svet je velik.“

Mavrič je pogledal sina šele sedaj natančneje. In tu je opazil na njegovem obrazu, česar ni videl, kar se je šele v zadnjem času pojavilo na njem. Nekaj trdnega in skoro boleznega je bilo v njegovih potezah, oči so bile nenavadno globoke in zamišljene. Popolnoma tuj človek je sedel pri njem, prišel je od nekod nepozvan in nepričakovan. In ta človek ga je prosil nekaj čisto nerazumljivega, nekaj, o čemer se mu nikdar ni niti sanjalo. Stari izkušeni mož je zabredel hipoma v zadrego. Sin pa je nadaljeval:

„Prosim Vas, oče, ne vprašujte, kaj me je do tega preobrata dovedlo. Samo upoštevajte za sedaj mojo prošnjo.“

Mavrič je vstal. Polastilo se ga je čustvo, kakršnega dosedaj še ni poznal. Stari, trdi mož, čegar železna volja in roka nista

nikdar omahovali, je začutil v sebi neko čudno mehko in slabost. Hotel je vzrojiti, pokazati vse očetovske pravice in oblast, pa je hkratu videl, da vse to beži pred njim v nepoznano daljavo in da ne more za njim. Videlo se mu je, kakor da je slekel in vrgel od sebe vso svojo obleko in da stoji sedaj gol in nag sam pred seboj in drugim svetom.

„Naše delo je trdo,“ je dejal sinu mirno in resno. „Ni za vsakega. Če bo za Tebe, bomo videli. Ostani!“

„Hvala, oče!“ —

Drugo jutro navsezgodaj je prišel Repič. Mavrič ga je že pričakoval. Spal ni vso noč in je bil utrujen in slabe volje. Takoj je Lipe napregel, in voz je čakal na dvorišču. Mavrič in Repič sta tačas stopila v sobo, kjer je Meta že pogrnila mizo in nanjo postavila kavo.

„Snoči ni bilo nobenega poročila, zato upam, da je bolje,“ je dejal Mavrič.

„Gotovo.“

„Če je tako, se vrnem kmalu popoldne... Pa še nekaj. Kmalu ko si včeraj odšel od tukaj, se je vrnil moj sin Ivan z Dunaja. Nisem ga pričakoval. Doma hoče ostati.“

Repič se ni preveč začudil.

„Morda Ti ni posebno hudo, če ostane,“ je dejal. „Tvoja misel je bila skoro gotovo, da prevzame gospodarstvo za Teboj on, ker je Tvoj drugi sin Francelj za Tvojo starost — oprosti — še veliko premladoleten in, recimo, za takšno breme prenežen. Nihče ne ve, koliko dni mu je še usojenih. Sicer si zdrav in trden...“

„Res je,“ ga prekine Mavrič. „Toda rad bi videl, da bi Ivan dovršil prej vse svoje študije. Že vsaj zaradi časti in ponosa. In še nekaj me skrbi. Zakaj je tako ob nepravem času obesil šolo na klin? Doleteti ga je moralo nekaj izvanrednega, da je tako nepričakovano izpregel, ko je bil vendar dosedaj v vsakem oziru vzoren in vesten. Vso noč sem o tem razmišljal, vendar nisem prišel do nobenega pravega zaključka. Vse na njem pa priča o notranji razdvojenosti. Poizkusi danes, da izvlečeš kaj iz njega, proti Tebi bo morda dostopnejši. Samo, da bi ne bilo kaj nepoštenega!“

V tem so se začule stopinje v kuhinji. Takoj na to je vstopil Ivan. Tudi on ni mogel spati in je komaj čakal, da se je zdanilo. Pozdravil je očeta in Repiča ter prisedel. V lice je bil prepadel, in še trudnejši je bil izraz njegovega obraza nego včeraj. Molce je srebal kavo, kruha se ni dotaknil.

Kmalu nato se je odpeljal Mavrič, vprav ko je lezlo solnce izza Nanosa. Prvi žarki so se začeli tkati med vejami obcestnega drevja in cvetočega grmovja, slavci so se kosali za prvenstvo v petju, vse je vriskalo in prepevalo ter se veselilo mladega življenja. Konja sta plavala kakor lastovke v zraku, vsa vitka in izpočita, voz je švigal mimo njiv in travnikov, bela cesta se je odlegala in bežala, vsa svetla in ožarjena, v nasprotni smeri za vozom ter izginjala za kratkimi ovinki. Na vozu pa je sedel človek, ves bežežen in zamišljen, in ni videl danes lepote, ki ga je objemala in se mu vsiljevala od vseh strani...

Delavcev je bilo pri Mavriču vedno dovolj. Kdor je hotel delati, je dobil delo ob vsakem letnem času. In kdor se je enkrat vdinjal, je navadno tudi ostal stalno. Zato so se srečavali dan za dnem tamkaj samo stari znani obrazi, ljudje, ki so vedeli, kje, kedaj in kako jim je prijeti za to ali ono delo. Ni jim bilo treba mnogo ukazovati. Le tako zaradi lepšega in da se ne pozabi, jim je dajal gospodar vsako jutro navodila za ves dan. Med saboj si seveda niso bili vedno prijatelji. Tudi med njimi je gospodarila hinavščina in zavist in še druge takšne čedne lastnosti. Pod kožo so bili krvavi tudi oni. In marsikedaj je moral Mavrič poseči med njihove prepire. Zlasti oni, ki so bili najdlje pri hiši so se čutili nekako vzvišeni nad mlajšimi in skoro njih nadzorniki. Toda to je bilo samo v gospodarjevo korist, ker je hotel vsledtega vsak prekositi drugega. Tudi danes je šlo delo povsod naglo izpod rok, na polju, v vinogradih, v hiši in hlevih. Hitro so minevale dopoldanske ure in preden si je Repič mogel vse ogledati, je že zvonilo poldne. Ivan je hodil za njim po vseh potih. Solnce je silno pripekalo, znoj jima je curljal po obrazih in sušila so se jima usta. Delavci pa so delali dalje in se niso menili za vročino, njih rjave roke, njih prepečeni obrazi in hrbti se niso več brigali za takšne malenkosti. Samo pijača je morala biti, takšna ali drugačna, da se niso posušila grla...

Opoldne sta Repič in Ivan sedela sama pri kosilu. Nobeden ni mogel jesti s pravim tekom, jed se je upirala in ostajala. Skoro molče sta si sedela nasproti, dokler ni Meta pospravila posode in jima prinesla običajne črne kave. Repič je prižgal smotko, Ivan je posegel po cigaretah. Proti stropu so se vili sivi kolobarčki, se širili in tanjšali ter izginjali pri napol prislonjenih oknih. Okoli starinskega lestenca nad mizo so plesale kakor prah drobne mušice, po mizinem prtju so že lazile prve letošnje muhe, prihajajoče iz živinskih staj.

„Že zopet začjenja ta golazen,“ se je razjezil Repič. „In ti sili v lase in oči in vedno tja, kamor najmanj pričakuješ.“

„Rajši vidim vraga kakor muho,“ pripomni Ivan.

„Kaj bo šele, kadar bo začelo sadje,“ vzdihne Repič.

Oba sta čutila, da tak razgovor ni posebno duhovit, toda tako brez vsega se ni dalo malce posedeti in nekaj je bilo treba govoriti, da se prežene notranji nemir, ki se je obema izražal na obrazih in v vsaki kretnji. Oba sta mislila eno in isto, toda bala sta se teh lastnih skelečih misli.

„Je že tako, da ni nikjer prav,“ se je oglasil čez nekoliko časa Repič. „Kako bi lahko bilo tukaj lepo! Vse je v najlepšem soglasju in redu, povsod blagostanje, pa ti pride naenkrat od nekod nekaj, česar nisi tako hitro pričakoval in te buši po glavi kakor napeta veja, ki jo je neprevidno vpognil in izpustil tvoj prijatelj, hodeč pred teboj skozi gozdno goščo.“

„Hm, ni prenerodna ta primera.“

„Primer a ni prenerodna, a nerodno je, če te zadene,“ se nasmehe Repič.

„Koga še ni zadelo?“ meni počasi, skoro tiho, Ivan.

Zopet sta umolknila.

„Mene, na primer, je zadelo,“ si misli in govori sam pri sebi Ivan. „In s tem, da je zadelo mene, je zadelo tudi druge in tako med drugimi tudi mojega očeta.“

„Sedaj že ve Mavrič, pri čem da je,“ si misli Repič.

„Kako se je pa Tebi godilo zadnje čase, Ivan?“ vpraša glasno.

„Imenitno,“ se nasmehe Ivan pikro, „le poglejte, kakšen korenjak sem naenkrat. Gore bi prestavljal in cigarete bi pušil.“

„Nič drugega?“

„Še drugo. Zidal bi na primer norišnice in poboljševalnice.“

„Nič drugega?“

„Še drugo. Klatil bi na primer zvezde z nebes in jih prodajal čifutom za gumbe.“

„Nič drugega?“

„Tudi še. Zapreti bi se dal v norišnico in pripel bi si tak gumb na prsi, da bi mi svetil ponoči.“

Repič ga je opazoval in ni mu bilo lahko pri srcu. Bil je Ivanov krstni boter, ki je poznal natančno vse njegovo dosedanje življenje. Nič ni bilo dosedaj posebnega v njem, vršilo se je mirno in gladko brez težkih dogodkov, bilo je v vsakem oziru korektno, bilo je življenje mladega, za vse lepo in dobro vnetega človeka brez velikih zahtev, življenje zdravega, normalnega človeka. In

sedaj? Kaj se je zgodilo? Odkod ta izpremema? Iz današnjega razgovora se sicer dosedaj še ni dalo nič posneti, bila je gotovo sama šala in nagajivost, ali vendar —? Hudo mu je bilo, dvomi so mu začeli vstajati v duši, hlatal je po resnici. Repič je bil izobražen mož, kolikor mu ni dala šola, mu je dala lastna pridnost in prirojena inteligenca. Njegova knjižnica se je lahko merila z vsako izmed boljših in knjige niso samo ležale na policah in niso bile samo skrbno urejene po predalih, njih ljubitelj jih je tudi jemal v roke in prebil marsikatero uro med njimi. Te knjige so pa tudi čestokrat romale k inteligentom in prijateljem po vsej okolici. Poleg tega je bil Repič tudi dober psiholog. Toda današnji slučaj mu je bil zagoneten, z njim si ni mogel priti na jasno. Zato je napel vse svoje sile, da ga reši. Toda Ivan je obrnil pogovor sedaj na druge reči, na same vsakdanjosti, na domače potrebščine in navade, na kmetiške in gospodarske zadeve. Kakor da ga ni nikoli zanimalo kaj drugega. Repič je moral za njim in je uvidel, da danes ne spravi ničesar iz njega.

„Saj ne gori voda,“ si je mislil nazadnje, „že pride čas, da se izogneš. Počakajmo.“

„Torej misliš resno, da se uživiš doma, Ivan?“ je vprašal, vstajajoč od mize.

„Trden je ta moj sklep,“ je odgovoril Ivan. Blažena rodna gruda, srečen, kdor jo ima.“

„Velika resnica, Ivan! Naj ostane trden Tvoj sklep,“ je dejal Resno Repič.

Odšla sta zopet po svojih opravilih, toda vsak po svoji poti in vsak z drugačnimi mislimi. —

Ksaver Meško:

Odpoved.

Topel veter čez dom moj vel je. — Odhitel je. — Kam?

Ščipek na oknu cvetel je. — Zvenel je. — Kedaj?

Fant mlad na vasi pel je. — Onemel je. — Zakaj?

Petje, cvetje, poletje — minilo... Kedaj? — Ne znam.

Veter jesenski čez polje zdaj joče... Zaprla duri bom hrana,
sama živela jesenske bom dni... In smrti čakala sama...

Joža Tašner, inspektor ministrstva za agrarno reformo.

Agrarni interesi in fakultativni odkup veleposestniških zemljišč.

A. Zakon o budžetskih dvanajstinah za mesece avgust, september, oktober in november 1925 pooblašča v čl. 38 ministra za agrarno reformo, da do izdaja zakona o ekspropriaciji veleposestev in o kolonizaciji lahko odobri prodajo in zemljiško-knjižni prepis nepremičnin, ki so pod agrarno reformo in presegajo po zakonu določeni maksimum in sicer:

1. obdelovalne površine agrarnim interesentom vseh vrst in sicer toliko, na koliko imajo po do sedaj veljavnih predpisih pravico zakupa,

2. ostale površine (gozde, pašnike in neplodno), ki preostanejo čez potrebe agrarnih interesentov navedenih pod 1., posameznikom in juridičnim osebam.

Od prodajne cene plača prodajalec 10% za kolonizacijski fond ministrstva za agrarno reformo. Od tega so izvzeta samo odsvojenja za humanitarne in prosvetne namene.

V primeru neresnično navedene cene v pogodbi plača prodajalec kazen v višini dvajsetkratne razlike med taktično pogodbo in v pogodbi označeno ceno in sicer tudi v korist omenjenega kolonizacijskega fonda.

Za pogodbe, ki se tičejo agrarnih interesentov, se ne plača niti državna niti samoupravna prenosna pristojbina.

Kupljene nepremičnine se v roku 10 let v nobenem primeru ne morejo odsvojiti, obremenijo se pa lahko samo z dovoljenjem ministra za agrarno reformo.

Vsa potrdila kakor tudi drugi dokumenti, potrebni za revizijo agrarnih interesentov, ki jim je dodeljena zemlja, so oproščeni vseh taks.

O načinu izvršenja tega zakona, plačanju, knjiženju in trošenju teh dohodkov ter o predpisovanju omenjene kazni predpišeta minister za agrarno reformo in minister financ sporazumno pravilnik.

B. Ta zakon pomeni veliki preokret v dosedanjem izvajanju agrarne reforme in je pri njegovi veliki vsebini mnogo prekratek, da bi ga lahko razumeli vsi krogi, katerim je namenjen.

I. Zakon je pred vsem začasen in naj velja samo tako dolgo, dokler se ne izda zakon o ekspropriaciji veleposestev in o kolonizaciji.

II. Ta zakon se tiče zemljišč, ki so pod agrarno reformo in presegajo po zakonu določeni maksimum.

Katera so ta zemljišča, določa zakon o prepovedi odsvajanja in obremenjanja veleposestniških zemljišč, ki pravi v čl. 2 b, da se v Sloveniji smatrajo veleposestvom vsa zemljiška posestva, ki presegajo 75 ha obdelovalne zemlje (njiv, travnikov, vrtov, melonskih nasadov, sadovnjakov, vinogradov, maslinjakov in hmeljnikov) ali 200 ha zemljišča sploh. Čl. 3 istega zakona določa dalje, da se pri omenjenih veleposestvih vknjiži v zemljiški knjigi prepoved odsvajanja in obremenjenja.

V Sloveniji spadajo torej pod agrarno reformo veleposestva, ki presegajo 75 ha obdelovalne zemlje ali 200 ha zemljišča sploh in omenjene površine smatrajo se kot po zakonu določeni maksimum.

III. Zakon o fakultativnem odkupu se torej nanaša samo na obdelovalne površine, gozdove, pašnike in neplodne površine, v kolikor presegajo omenjeni maksimum od 75 ha oziroma 200 ha, dočim za prodajo veleposestniških zemljišč do omenjene površine maksimuma veljajo tudi v naprej dosednji predpisi.

Glede prodaje omenjenih površin, ki presegajo maksimum, dela zakon o fakultativnem odkupu razliko med ostalimi zemljišči.

1. Obdelovalna zemljišča lahko kupijo agrarni interesi vseh vrst, vendar samo toliko, na koliko jim do sedaj veljavni predpisi dajejo pravico zakupa.

Od dosedanjih zakonov govorita o delitvi zemlje agrarnim interesentom in o njihovi pravici na zakup „Zakon za pripravo agrarne reforme“ in „Zakon, kako je dajati veleposestniška zemljišča v zakup“.

Prvi zakon pravi v § 9, da se bo veleposestniška zemlja dala onim državljanom, ki se bavijo z obdelovanjem zemlje, a zemlje sploh nimajo ali pa je nimajo v dovoljni meri, namreč toliko, kolikor je lahko sami s svojo obiteljo obdelujejo. Prvenstvo pri tej delitvi imajo invalidi, vojne vdove in sirote ter vojaki in prostovoljci, ki so se borili za osvobojenje in ujedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Drugi omenjeni zakon je v tem oziru že jasnejši in pravi v § 5:

„Ob razdeljevanju zemlje med siromašne poljedelce je treba postopati po sledečih načelih:

a) Zemlja veleposestva se mora prvenstveno dajati v zakup poljedelcem najbližjih okolišnih vasi; izmed drugih vasi se smejo vpoštovati samo one, ki niso od veleposestva tako daleč, da ne bi bilo mogoče zaradi oddaljenosti racionalno obdelovati zemlje in samo, če potem, ko je zadoščeno potrebam najbližjih vasi, še preostaja zemlje za razdelitev.

b) Zemlja se mora oddajati po redu, ustanovljenem v čl. 9. zakona za pripravo agrarne reforme, onim poljedelskim rodbinam, ki sploh nimajo zemlje ali imajo obdelovalne zemlje manj nego ono površino, s katero bi imela z lastno zemljo vred nad deset katastralnih oralov obdelovalne zemlje, razen če ima rodbina več nego deset članov, ki žive v skupnem gospodarstvu; a tudi, če je tako, ne sme dobiti rodbina več nego toliko, da znaša skupna površina — z njeno lastno zemljo vred — po en katastralni oral za vsakega člana. Prednost gre rodbinam z večjim številom odraslih moških članov.

c) Kjer ni mogoče z zemljo zadostiti potrebam poljedelcev v celoti po načelih točk a) in b), se vpoštovajo v prvi vrsti siromašni poljedelci z najbližje okolice, počenski z najsiromašnejšim. Tedaj je vporabiti isti način razdelitve pod a) in b), toda tako, da odpade na vsakega rodbinskega člana razmerno manjša površina.

č) Pašniki se morajo oddajati v celoti poljedelcem okolišnih vasi.

d) Zemljo smejo dobiti samo one rodbine, katerih glavarji so državljani kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev ter stalno bivajo v okolišu prizadetih občin.“

§ 7. istega zakona govori o vaških obrtnikih in pravi:

„Vaški obrtniki, ki so se tudi doslej postransko bavili s poljedelstvom, ker niso mogli z dohodkom svojega obrta popolnoma vzdrževati sebe in svoje rodbine, smejo, ko se razmerno zadosti vsem poljedelcem, dobiti manjše površine zemlje v zakup.“

Zakupnino določa § 11. omenjenega zakona, ki glasi:

„Letna zakupnina znaša:

Za njive osemkratni, za travnike in pašnike pa desetkratni čisti katastralni dohodek.

Zakupnina v tem znesku se odmeri za vsak posamezni zemljiški kompleks sumarno. Posamezni zakupniki plačujejo za po-

samezne parcele tega kompleksa razmerno več ali manj, kakor je pač plodovita zemlja ob času, ko jo prejmejo v zakup, o čemur se izjavi po potrebi ekonomski strokovnjak; toda plačevati je morajo toliko, da je vsota skupne zakupnine za vse parcele pri njivah enaka osemkratnemu, pri travnikih in pašnikih pa desetkratnemu čistemu katastralnemu dohodku vsega kompleksa.

Za krčevine in za ona zemljišča, ki se po vsej svoji lastnosti ali leži izredno rentirajo, sme pristojni glavni agrarni poverjenik ali okrožni agrarni urad na lastnikovo zahtevo odmeriti tudi večjo zakupnino, nego je predpisana, toda največ 100 odstotkov.

Od te tako pobrane zakupnine se morajo izlačati tri četrtine lastniku veleposestva na račun rente, odnosno odškodnine, do končne zakonite rešitve, ena četrtina pa državi kot upravni stroški in prispevek za kolonizacijo.

Če je kje kaj specijaInih razlogov, kakor skrajna siromašnost poljedelcev, izčrpanost zemljišča, veliki prispevki za vodne zadruge, ali če se daje zemlja v tej krajini tudi sicer ceneje v zakup, se sme zakupnina znižati tudi pod osemkratni, odnosno desetkratni čisti katastralni dohodek; o tem odloča okrožni agrarni urad odnosno glavni agrarni poverjenik in sicer po izvidih, izvršenih na prošnjo agrarnega odbora. Ta odločba se priobči zakupnikom in postane izvršna šele, ko jo je odobril minister za agrarno reformo.“

(Dalje prih.)

— a —:

K današnjim dogodkom v Maroku.

V Evropi je v zadnjem stoletju v razvoju držav igrala — vsaj na zunaj — glavno vlogo samoodločba narodov. Misel narodnostne samoodločbe je formalno v Evropi že dozorela in na zunaj odločilno vplivala v pariških mirovnih pogodbah l. 1919. in 1920.

V izvenevropskih delih naše zemlje se je ta samoodločba narodov uveljavila samo v kulturno višje razvitih pokrajinah: Ameriki — odkoder je prvotno prišla in odkoder jo je ponovno proklamiral Wilson —, na Japonskem, in v belih angleških kolonijah. Zadnje čase pa se je začela ta misel, utemeljena na verskih, to je miselnih in socialno individualnih podlagah, uveljavljati v Kini, predvsem pa v Indiji ter med islamskimi prebivalci Turčije, Egipta in v Maroku. Medtem pa, ko je zavzela v Indiji indijski osvobodilni značaj in zadobila v Turčiji izrazito nacionalni značaj, istotako v Egiptu, je gibanje v Maroku predvsem v e r s k o, — in kot povsod drugje

protievropsko — ter nadaljevanje historičnega boja Marokancev za njih plemensko svobodo proti vsakemu od zunaj in od znotraj.

Sultan Abdul Hamid II. je v drugi polovici 19. stol. poizkušal razviti proti splošni agresivnosti Evrope v vsem islamskem svetu panislamsko gibanje. Ves islam se naj strne v odporu proti Evropi okoli Turčije. Proti temu panislamitskemu gibanju je začela zapadna Evropa propagirati panarabsko. Uspeha to Franciji in Vel. Britaniji naklonjeno gibanje ni imelo razen v Arabiji, Siriji in Mezopotamiji na osnovi arabsko-turških nacionalnih nasprotstev. Panislamitsko gibanje je ostalo omejeno radi splošne nizke naobrazbe in plemenskih nasprotstev islamskega sveta na inteligenco. Svojo nemoč pa je pokazalo, ko je bankrotirala od sultana proklamirana sveta vojna proti nevernikom, proti ententi.

Ako pa je panislamizem vzbudil principijelno nasprotstvo proti Evropi med islamsko inteligenco, ki je Evropo kolikortoliko že poznala, je bilo potrebno med islamsko maso, ki je Evropi že iz verske nestrpnosti principijelno nasprotna, vzbuditi miselno moč za inicijativo boja proti Evropi. In to se je zgodilo v svetovni vojni, ko so tisoči islamskih vojakov stali na fronti ramo ob rami z Evropejci. Tu so ti tisoči spoznali vse slabosti bele družbe in nimbus superiornosti Evropejca je v njih očeh izginil; poleg tega pa so si pridobili še evropsko vojaško šolo. Pozitiven uspeh tega miselnega prevrata se je pokazal v Turčiji, Egiptu in Indiji.

V islamskem svetu pa tvori glede tega zemljo za sebe Maroko.

Maroko (600.000 km² z preko 6 milj. preb.) je ozemlje severozahodne Afrike. Štiri gubana gorovja iz mlajših geoloških dob ga prepregajo. Od juga proti severu se vleče vzporedno s Sredozemskim morjem Er Rif, sledi nato Srednji Atlas, nato v smeri severovzhod-jugozahod Visoki Atlas, od katerega se odcepi proti jugozahodu na meji puste saharske ploče AntiAtlas. V kulturni zunanosti Maroka igra glavno vlogo do 4500 m visoki Visoki Atlas, na katerem se kondenzirajo vodene pare atlantskih vetrov in s čigar severnih pobočij teko radi tega številna vodovja v obširno ravnino, ki se razprostira od Srednjega Atlasa do Atlantskega oceana, jo zadostno namakajo ter omogočajo tako v vročem podnebju bujno vegetacijo palm in žita. Pomanjkanje vode in dežja južno od Visokega Atlasa povzročata, da so se tu razvile kulture samo po oazah — žito in datljeve palme, sadje in sočivje —, ki se pa še pečajo s trgovino preko Sahare. Severna in srednja marokanska gorovja pa so prikladna za živinorejo. Iz obatlantske, z rodovitnostjo blagoslovljene ravnine se

vleče med Srednjim Atlasom in Er Rifom stara trgovska pot od Atlantskega do Sredozemskega morja od mesta Rabat do Alžira, na kateri leže danes dosti imenovana mesta Fez (preko 100.000 preb.) in Taza. Gozdovi s katerimi je bila ta zemlja pokrita v starem veku, so se ohranili samo še po Visokem Atlasu. Pač pa je ostala odpor- nost, svobodoljubje prebivalstva vedno ista. Rimljani so podvrgli Maroko (Mauretanijo) kot zadnjo zemljo ob Sredozemskem morju, Arabci so jo sicer podvrgli, jo islamizirali, niso pa mogli v njej raz- viti — radi odpora domačinov — niti stalne vladavine, niti kulture kot v sosednji Španiji. In ko so Španci in Portugalci bili na tem, da po izgonu islama iz Španije in Portugalske, vderejo v Maroko, takrat je odkrita pot v Indijo, odkrita Amerika s svojim bogastvom odv- rnila njih pozornost proč od marokanske zemlje. Šele v 19. stol. je politična literatura Španije zopet obrnila njeno pozornost na Maroko.

Važnost Maroka leži v njenem gospodarstvu in v njegovi legi. Volna, kože, pšenica, stročnice, laneno seme se kljub primitivnemu gospodarstvu, kljub propadlim napravam za namakanje polj in travnikov, kljub velikim množinam kobilic izvažajo že danes, za svilarstvo, sladkorni trs, bombaž, za produkcijo olja vseh vrst pa je zemlja kot ustvarjena. Visoko stoječa domača obrt tepihov, zla- tarstvo, usnarstvo — safijan — in rudarstvo z zakladi svinca, bakra in zlasti železa pa še čakata na intenziven razvoj. Lega ob Atlantskem in Sredozemskem morju z obalo ob Gibraltarski morski ožini pa je obrnila pozornost Vel. Britanije, Španije in Francije kot na Atlantskem in Sredozemskem morju zainteresiranih sil na Ma- roko. Vsak kdor je hotel tudi samo delno vladati pri vstopu iz Atlantika v Sredozemsko morje je obrnil svojo pozornost na se- verno točko marokanske obale. Portugalci, Španci, Angleži in Fran- cozi so jo v novem veku imeli zasedeno več ali manj časa. Vendar principijelno nasprotstvo Marokancev do tujcev-nevernikov ni do najnovejšega časa dopustilo vstopa v deželo nikomur, tako da je dežela ostala do danes ena najmanj znanih na svetu. Interes Evrope na bogatejših deželah je pa poleg tega povzročal, da se je Evropa začela zanimati za Maroko, ko so se delile zadnje svobodne države med kolonijalne sile ter da so se do najnovejšega časa zadovoljevale s točkami ob Gibraltarski morski ožini.

Iz navedenega je razvidno, da je Maroko gospodarsko, kot po svoji legi važno ozemlje za vsako gospodarsko in politično — da ne rabim izraza imperijalistinčo — razvijajočo se sredozemsko ali atlantsko silo. V drugi polovici 19. stol. so se evropske sile l. 1860. v Madridu zedinile na popolno enakopravnost njih interesov v Ma-

roku in na čuvanje njegove samostojnosti. Nemška gospodarska ofenziva v Maroku koncem 19. stol. pa je zabrisala nasprotstva med Vel. Britanijo in Francijo, ki so si dotedanje ravnotežje v Maroku samem razširile na ravnotežje zasedbe vseh še neevropskih delov obale Sredozemskega morja. Francija je l. 1904. priznala angleško gospodstvo v Egiptu, Vel. Britanija pa je prepustila Franciji prosto polje v Maroku. Kmalu nato so se v smislu ravnotežja zasedb zedinile Francija in Španija glede njih interesnih sfer v Maroku, v tajni pogodbi pa je istega leta Francija priznala Italiji Tripolis, Italija pa Franciji prosto gibanje v Maroku. Nemčija, ki je bila izolirana s temi pogodbami je po padcu očeta teh pogodb, francoskega ministra Delcasséja, sicer dosegla sklicanje konference vseh na Maroku zainteresiranih sil v Algeciras l. 1906. Ta konferenca je sklenila uvesti v Maroku mednarodno policijo pod švicarskim šefom ter je proglasila faktično načelo odprtih vrat. Vendar so ostali ti sklepi samo na papirju, dogodki so se razvijali po intencijah Francije, Vel. Britanije, Italije in Španije v smislu predhodnih pogodb. Notranje dvorske homatije, ki so se po algeciraški konferenci pojavile v Maroku, je hotela izrabiti Francija kot Nemčija v svojo korist. Rezultat tega je bil, da je diplomatsko osamljena Nemčija l. 1909. priznala posebne politične interese v Maroku, Francija pa Nemčiji gospodarsko enakopravnost. L. 1911. se je Delcassé povrnil v ministristvo. Francozi so vojaško zasedli Fez in ponovna kriza se je l. 1911. rešila s tem, da je Nemčija priznala Franciji popolno politično svobodo gibanja v Maroku, Francija pa je odstopila Nemčiji ozemlje v centralni Afriki, v Kamerunu. Te maroške krize so zavezle obliko vojnih priprav in so jasno pokazale politično izolacijo Nemčije.

Kaj pa je gnalo Francijo in Nemčijo v Maroko? Mogočno se razvijajoča Nemčija si je radi svojega razvoja morala zasigurati trg v Maroku, kar je kot poleg Vel. Britanije najmočnejša gospodarska sila sveta najlažje dosegla na principu enakopravnosti gospodarskih interesov vseh, to je na stališču odprtih vrat. Njena diplomatska izolacija ji je onemogočala vsako politično ekspanzivnost v Maroku, podlegla je angleško-francosko-špansko-italijanski alijansi, ki si je v bistvu dotedanjih sil v Sredozemskem morju razdelila severnoafriško obalo. Francija gospodarsko-industrijsko ni tako razvita, da bi nujno v tem času rabila povečanje svoje kolonijalne posesti, njeno prebivalstvo tudi ni navezano na izseljevanje, njen kapital pa se je investiral v tem času v Evropi, v Rusiji. Trije drugi faktorji so delovali: 1. Tunis in Alžir sta bila v tem času že fran-

coska, oba pa tvorita z Marokom eno geografsko enoto. 2. Psihični moment Francozov zahteva vedno enakopravnost med velikimi narodi. 3. Prebivalstvo Francije minimalno raste. Nemčija in Italija ji s svojim številom prebivalstva vojaško postajate vsak dan opasnejše. Treba je iz vojaških razlogov ustvariti novo Francijo, ki bo s svojim človeškim materijalom bila boj za Francijo tudi v Evropi. In ta nova Francija je francoska kolonijalna posest splohi, v prvi vrsti pa francoska Afrika. (Po Lautensachu je danes v celokupni francoski oboroženi sili preko 25% kolonijalcev, v infanteriji že preko 50%!) Fizično pa je kolonijalno prebivalstvo slabo vsled bolezní kot lues, tuberkuloza, srčne bolezní; povprečno je samo 10% moških vojakov. Krepkejši so edino prebivalci severnoafriškega primorja, kjer je 25% moških vojakov. Radi te vojaške potrebe Francije in fizične slabosti kolonijalcev je treba kolonijalno posest in to v prvi vrsti severnoafriško, ki je Franciji sami najbližja, širiti. Ekspanzija v Evropi pa je iz narodno-političnih razlogov nemogoča.

Nasprostvo Anglije do Nemčije in njena težnja do Egipta je Franciji primogla, da je po tolikih krizah sklenila 1. IV. 1912 pogodbo z marokanskim sultanom, po kateri lahko Francija vojaško zasede vse marokanske točke, ki se ji zde potrebne. Za notranjo varnost dežele se briga Francija, ki prevzame tudi vso zunanjo politiko. Francoski generalni rezident pri sultanu ima v vseh upravnih in zakonodajnih poslih pravo inicijative, poleg marokanske vlade, ki ima izključno v rokah eksekutivo. Že prej pa je sultan postal verski šef marokanskih muslimanov, s čemur je bil zrahljan duševni stik s kalifatom. Francija pa ni s tem nastopila protektorata nad celim Marokom; severni obmorski del Maroka od Atlantika do Alžira je prišel širok približno 100 km pod protektorat Španije. istotako najjužnejši, obatlantski del do Wadi Draa in luko Ifni z okolico. Pravni, nominalni lastnik španske kot francoske cone pa je marokanski sultan, s tem obstoji nominalno še vedno enotni Maroko iz česar nam postane razumljiv poziv Francije in Španije Abd-el-Krimu k pokorščini sultanu. S tem ko je prišla Španija v posest sredozemske in gibraltarske obale Maroka je bilo tudi za Vel. Britanijo rešeno vprašanje: Kako odriniti Francijo od Gibraltarja?

Slabost Maroka v zunanji prekomorski trgovini so njegova slaba pristanišča. Edino dobro pristanišče je Tanger (50.000 preb.), ki je internacijonaliziran pod vplivom Francije, Vel. Britanije, Špa-

nije in Portugalske. Sem vodi iz Feza francoska železnica, s čimur je postala Francija gospodarski činitelj ob Gibraltarju.

Prebivalstvo Maroka je raznoliko. Jezikovno in anthropološko se deli v Arabce, ki tvorijo z Židi višjo trgovsko in uradniško plast ter živinorejske nomade. Jedro prebivalstva pa tvorijo hamitski Berberi. Mešanica Berberov in Arabcev z rimsko in kartaginsko krvno primesjo tvorijo Mavri, ki žive ob južni atlantski obali in ki naseljujejo ozemlje Er Rifa, kjer se bje že nad 10 let boj s Španci in Francozi za njih neodvisnost. Naše časopisje jih zove navadno Kabili, kar pa je pravzaprav ime istotako odpornega poljedelskega — berberskega — prebivalstva v obmorskem delu Alžira, v Tellu. Vse prebivalstvo je krvno silno mešano med seboj, v južnem Maroku igra veliko vlogo kri Črncev. Vse to raznoliko prebivalstvo pa združuje islam, ki pa ni duševno nikoli prodril v dušo Marokanca. Je to samo verska zunanost, ki združuje v svojem bistvu stare berberske kulte z magiko in čarovništvom. Predestinacija islama, zraven pa veliki ekstremi temperatur in padavin prebivalstvo inicijativno narkotizirajo. Radi kizmeta in očetove absolutne avtoritete v rodbini individualnost ni razvita. Oče je v rodbini gospodar črez življenje in smrt rodbinskih članov, isto v številnih zadrugah starejšina. Vlada se koncentrira po rodovih, ki so drug drugemu radi etničnih in gospodarskih diferenc skrajno sovražni in kar daje Franciji možnost uveljavljati politiko: divide et impera (deli in vladaj!). Ves socijalni ustroj temelji na fevdalizmu, glavarji rodbin, zadrug, rodov stoje medsebojno in do bega, do sultana v fevdalnem razmerju. Splošno rodovi državne oblasti ne ubogajo nič, najmanj pa prebivalci Er Rifa. Trgovsko življenje se koncentrira po sejmih, a trgovina ni razvita, to pa deloma vsled pomanjkanja komunikacij, ki ne dovole gospodarskega dviga danes revnih goratih krajev. Trgovina bogate ravnine pa je koncentrirana v obmorskih mestih kot Mogadir, Casablanca in Rabat. Drugi faktor je pa islam. Islamu po koranu trgovina ni ljubša, vsled česar je javna varnost malenkostna. Pravo je stvar religije, spori in delikti se rešujejo z denarno poravnavo ali krvno osveto.

Ko so l. 1912. zasedli Francozi Maroko, so pustili notranje življenje prebivalstva pri starem. Deželo so zasedli vojaško ter organizirali v pokrajini, ki dotedaj sploh cest ni poznala, promet; poleg tega pa so začeli z inicijativnim dviganjem gospodarstva z vzornimi gospodarstvi in s kolonizacijo. Organizacija prometa naj tvori — kot povsod — izhodišče za nadaljni gospodarski razvoj dežele. Po stari trgovski poti Oran-Fez-Rabat so od alžirske meje do morja pri

Casablanci izpeljali železnico, zvezali Fez s Tangerjem in mesto Maroko (110.000 preb.) z morjem. Zemlja, ki pred l. 1912. ni poznala niti cest, je dobila železnice, organizirano pošto in brzojav. Isto so v manjši meri izvršili Španci v Er Rifu, ko so zvezali Tetuan z dvema železnicami, iz Cente in iz Rio Martin-a. Zemlja, ki se je dosledno upirala vsaki tujski penetraciji, je tako dobila medsebojni stik in stik s svetom.

Medtem pa so Francozi zemljo tudi pomirili. Tega se pa ni posrečilo Špancem. Kot je do danes notranja Libija-Fezan formalno last Italije, faktično pa brez gospodarja, tako se tudi tu ni Špancem nikoli posrečilo vojaško zasesti njim dodeljenega severnega dela Maroka. Razlika pa je tu v Er Rifu ta, da se je tu našel mož, — Abd-el-Krim — kateri je, juridično izobražen, organiziral odporno prebivalstvo za boj proti Špancem in prevzel oblast nad njo. V zgodovini je bil z malimi presledki Er Rif faktično vedno samostojen. Do najnovejšega časa je na vznožju tega goratega sveta cvetelo morsko roparstvo. Svobodoljubni elementi, ki se niso hoteli uklo-niti v Alžiru in Tunisu Francozom, so se umaknili v Maroko in ko so Francozi zasedli Maroko, pa v nedostopne gorate kraje Er Rifa. Več kot desetletna borba Er Rifa s Španci je vrgla Špance iz de-že, ohranili so samo sektor južno od Melille in pa sektor okoli mest Centa in Tetuan; pri zadnjem se pasejo danes črede svobodnih Mavrov do mestnih vrat. Vsled politike razorana španska armada se je morala umakniti, vsled finančne slabosti Španije, vsled soci-jalno in gospodarsko slabega položaja posameznika in vsled intrig tujih sil Španija ne more nadaljevati boja v Er Rifu. V severnem Maroku je samoodločba, svoboda domačinov s krvjo dosežena. Duševni in gospodarski razvoj, ki je drugje v kolonijah rodil samo-zavest domačinov, ki so začeli na osnovi te zavesti boj za svobodo, tu manjka; nadomestuje ga pa tradicijsno svobodoljubje in bojevitost domačinov, ki so boj za svobodo izvojevali v zvezi z verskim nasprotstvom Evropi.

Ta uspeh je moralno povzdignil Mavre v Er Rifu in jim pridobil simpatije vsega islamskega sveta. Za nje se zbirajo danes darovi v Turčiji in — v najbolj frankofilski deželi preko morja — v Egiptu. Evropska vojaška šola je proti Špancem triumfirala. Gorati Er Rif pa ni ploden in težko živi svoje odporno prebivalstvo. Morje na severu Er Rifa pa obvladajo Španci in izključno v njih rokah je ribarstvo. Na jugu pa se razprostirajo ob rekah Sebu, Wergha itd. rodne, za poljedelstvo prikladne pokrajine ob železnici Rabat-Fez-Oran. In kot je Črnagora stremela vedno za rodnim ozemljem ob

Skadarskem jezeru, tako se je psihološkemu momentu Abd-el-Krimovih svobodnikov pridružil gospodarski moment: posest rodovitne zemlje. Za to deluje tudi geografski faktor, bližina. 50 km zračne črte iz osvobojene zemlje loči Mavre od Bogatega trgovskega in obrtnega Feza in od Taze, zahodno od tod 30 km od reke Sebu sredi rodovitne ravnine, 10 km pa od reke Wergha, ki tvori danes bojno črto Francozov. Vsak dan postajajo moderno, z aeroplani, tanki in artilerijo opremljeni Mavri opasnejši 45.000 mož močnim četam francoskega generalnega rezidenta v Maroku, maršala Liautey-a. Nasproti vojaški izvežbanosti Mavrov, zlasti v guerili, njih verskemu fanatizmu, ki kot sploh muslimani vidijo tudi v dobrem delu Francije samo emanacijo nevernikov, imajo Francozi težko stališče. Več kot polovica francoskih čet v Maroku je domačinov, na katere vsak vojaški poraz vpliva, da klonejo duhom, ali pa da se pridružujejo bojevnikom za svobodo. Vsa oblast Francije v kolonijah pa temelji izključno na njenem vojaškem prestižu. Ne šolstvo, ne zakonodajno zastopstvo, ne ceste in železnice, vodovodi in drugo ne zadovolji domačinov, kajti vse to je emanacija nevernikov, ki zahteva višje davke. Eventuelni poraz Francije bi naravno moralno in gospodarsko okrepil Abd-el-Krimove Mavre, izpodkopal pa bi moč Francije v z ogromnimi žrtvami osvojeni in urejeni Severni Afriki.

Francija stoji na križpotu: Ali se boriti, ali pa nastopiti prvi korak v njenem umiku iz Severne Afrike. V drugem slučaju bi bil boj Abd-el-Krima svetovno-političen dogodek, začetek osvobojenja kolonijalnih rodov Afrike izpod jarma kapitalistične in imperijalistične Evrope. Islam pa bi zadobil poleg nacionalne Turčije in nacionalnega Egipta nov steber svoje moči v narodnostno heterogenem, a versko-enotnem Maroku.

Literatura: Mohr P.: Maroko. Berlin 1902. Riviere, P. L.: Traités, vodes et lois du Maroc. T. 2. Organisation du protectorat. Paris 1925. Vignon L.: La politique colonial. Paris 1918. Bernard F.: Le Maroc économique et agricole. Paris 1917.

K. Kraepelin-S. Brodar:

Po gozdu in polju.

(Dalje.)

Dr. Erjavec: Sedaj že vem, pri čem da smo. Prav za prav bi moral vedeti tudi ti, da živi pri nas samo ena vrsta ptičev, ki lahko plezajo po deblih navzdol. Brlez²⁴ je.

²⁴ Sitta caesia.

Stanko: Česa le išče ta po deblih?

Dr. Erjavec: Nekakšna varnostna straža sadnega drevja je. Kar se je skrilo za skorjo mrčesa, ki preti uničiti prihodnjo pomlad brstje in listje, cvet in plod, iztakne vse do zadnjega in za nesramno nakano kaznuje s smrtjo. — Glejte, sedaj kuka zopet izza debla. Prav lahko razločite modrosivi hrbet, belo grlo in rjasto, zadaj temnorjavo spodnjo stran.

Janko: Oče, jaz slišim že zopet nekaj, tu na levi v smrekah. Cisto tiho zveni. — Ali ne slišiš? Zizizi —

Dr. Erjavec: Seveda, Janko! Tista mala svojat je, o kateri sem vam pravil poprej, da jo utegnemo ugledati v gozdu. Škoda, da je drevje pregosto; ali če stopite semkaj, boste z lahkoto vsaj nekoliko opazovali marljivo početje teh malčkov.

Stanko: Menda so sinice?

Dr. Erjavec: Da; zdi se mi, da vidim meniščka²⁵ in čopasto sinico,²⁶ in res kakor po navadi, čopasti stržek²⁷ je tudi med njimi. Tudi te ptičice se zbero pozimi v trope in stikajo skupno z neumorno marljivostjo po deblih in vejah za mrčesom. — Ali treba je, da gremo naprej.

Branko: Preveč prijetna se mi hoja po mrzlih kolesnicah ne zdi!

Dr. Erjavec: Če si ti bolj dopade, greš lahko kar vprek čez polje. Glej, drugi pred teboj so že šli.

Branko: Ti sodiš po teh sledovih v snegu? O, najbrž so bile srne! Kaj neki so te iskale tu na polju!

Dr. Erjavec: Ali nisi že opazil ozimine tamle na polju? Za srne seveda prav všečna slaščica; zato redno prihajajo iz gozda in kopljejo njeno nežno zelenje izpod snega. — Tu vidite tudi različne sledove strica dolgoušca. Šel je najbrž po isti poti, če ni medtem obiskal opekarni.

Stanko: Oj, uboge živali! Na divjačino nisem niti pomislil, kako bedno se prerije skozi hudo zimo! Kaj le naredé takrat, kadar v bližini ni posejanega polja? (Dalje prih.)

²⁵ *Parus ater.*

²⁶ *Parus cristatus.*

²⁷ *Regulus cristatus.*

RAZGLEDI

Organizacija.

Seja glavnega odbora Zveze društev kmetiskih fantov in deklet. V nedeljo, dne 27. septembra so se zbrali v Ljubljani delegati naših društev, da dajo vodstvu Zveze potrebne smernice za delo v naši glavni seziji-zimi ter uredijo nekatere organizacijske zadeve. V štiriurni seji rešila so se vsa važnejša vprašanja, tako da ni nobene zapreke več za redno in uspešno delo kmetijske mladine.

Kongres Zveze društev kmetiskih fantov in deklet na Bledu je bil najboljši dokaz, kaj dela in hoče naša mladina. Zborovanje, katerega je otvoril tovariš predsednik Blaž in kateremu je predsedoval tov. Marinko, se je vršilo v napolnjeni dvorani Zdraviliškega doma. Kot zastopnika Zveze slovanske kmetijske mladine sta bila navzoča tovariša ing. Račić in Zalenski, poljsko kmetisko mladino pa je zastopal predsednik tov. Olevinski. Savez jugoslovanske zemljoradniške omladine je poslal na kongres svojega predsednika tov. Djordjevića, visokošolsko društvo „Matija Gubec“ v Zagrebu pa tov. Križanića. Na kongresnem zborovanju je predaval gosp. univ. prof. dr. Franc Veber o temi: „Agrarizem kot svetovni nazor“, tov. Šifrar je podal „Naš kulturno-prosvetni program“, a g. Prepeluh „Naš gospodarsko-socijalni program“. Krāsen zaključni govor je imel g. šef kmetijskega oddelka Sancin. Pismo je pozdravil kongres prečastiti g. Janko Barle, mestni župnik v Ljubljani. S toplimi in z ljubeznijo do našega kmetijskega naroda prežetimi besedami je dobri dušni pastir pozval zborovalce k vztrajnemu delu za kulturni in gospodarski napredek našega kmeta, opominjajoč jih, naj pri tem čuvajo in ohranijo

našemu narodu njegovo krščanstvo, iz katerega zajema vso svojo moralno moč in oporo sredi razbrzdanosti sveta. Nato se je vršil sprevod do slovanske lipe, ki je bila zasajena o priilki lanskega kongresa vseslovanske kmetijske mladine. Tu je govoril tov. Kalan. S tem je bil glavni del kongresa izvršen. Udeleženci so si ogledali živinsko in sirarsko razstavo in popoldan prisostvovali kmetiski veselici. Kmetiski tabor je v imenu Zveze pozdravil tov. ing. Debelak. — Natančnejše poročilo s popolnimi predavanji bo izšlo v posebni knjižici kot izvestje, na kar cenjene čitatelje že danes opozarjamo.

Kongres Saveza jugoslov. zemljoradniške omladine se je vršil koncem avgusta v Beogradu. Zvezo društev kmetiskih fantov in deklet je zastopal tov. Andrej Šifrar. Natančno poročilo o kongresu pričbimo v prihodnji številki.

Vsem društvom kmetiskih fantov in deklet! Ker se bliža zima, ko bodete začeli z marljivim delom, prosimo, da čimprej sporočite Zvezi, kakšne tečaje, predavanja itd. ter kedaj želite imeti, da zamore Zveza svoje moči primerno razdeliti. Sicer se bo zgodilo, da ne bo mogla pozneje vsem željam društev ugo-

diti, vsaj ne tedaj, kadar bodo društva ravno želela.

Vsaj kmetški mladini! V krajih, kjer še ne obstoja Društvo kmetških fantov in deklet, je dolžnost kmetške mladine, da društvo ustanovi. Kajti le z resnim prosvetnim in gospodarskim delom bomo lahko dosegli blagostanje našega kmetškega naroda. Zato pozivamo vse dobre in poštene kmetške fante in dekleta, da se lotijo dela sebi in svoji okolici v korist. Sedaj bodete imeli dovolj časa na razpolago, da ga posvetite svoji izobrazbi. Ne tratite dragocenih let mladosti v brezdelju, ker zaman bodete obžalovali to v poznejših letih. Vsa navodila daje Zveza društev kmetških fantov in deklet v Ljubljani.

Važna seja predsedstva Zveze slovanske kmetške mladine v Pragi. Dne 10. in 11. septembra t. l. se je vršila v Pragi izredna seja predsedstva Zveze slovanske kmetške mladine. Izredni pomen te seje leži v okolnosti, da sta se zastopnika poljske kmetške mladine Ołowinski in Zalenski ravno vrnila po daljšem potovanju iz Jugoslavije, kjer sta se udeležila kongresa Zveze društev kmetških fantov in deklet na Bledu in kongresa Saveza jugoslovanske zemljoradniške omladine v Beogradu. Par dni pred njihovim povratkom se je vrnil tudi predsednik Ursiny, ki je bil z njima in s predsednikom češkoslovaške kmetške

mladine Hrdino v Beogradu in Sofiji. Vsi so na seji poročali o pokretu v Jugoslaviji, predvsem pa v Bolgariji, kjer so na lastne oči spoznali današnje bolgarske razmere. Na podlagi njihovih referatov je sklenilo predsedstvo Zveze, da pošlje Ligi za obrambo človeških pravic in vsem miroljubnim društvom kakor tudi vsem evropskim vladam apel, v katerem bo podana objektivna slika trpljenja bolgarske kmetške mladine pod Cankovim nasilnim režimom. — Predsedstvo je dalje vzelo na znaje poročilo o kongresih jugoslovanske kmetške mladine in je pri tej priliki obširno razpravljalo o situaciji kmetškega pokreta v Jugoslaviji z ozirom na preorientacijo HSS. — Na seji se je določevala tudi natančnejša organizacija slovanskih agrarnih tečajev v Krakovem in Pragi. — Končno je delegiralo predsedstvo za svojega zastopnika na mednarodnih kmetijskih posvetovanjih, ki jih sklicuje prof. dr. Lauer v Bern (Švica), Zvezinega podpredsednika Ing. Račića (Jugoslovan).

V Boh. Bistrici sta zvezala svoji življenski poti v nedeljo, dne 20. septembra t. l. tov. Arh Ivan, marljivi blagajnik tamkajšnjega društva kmetških fantov in deklet ter tov. Francka Preželj iz Polj. V upanju, da nam ostaneta še vedno naklonjena, jim želimo obilo sreče!

Pomenki in nasveti.

Da se hitro ogreješ, stori takole: Z zaprtimi usti dihaj globoko, torej dihaj samo skozi nos. Takega dihanja ti ni treba dolgo ponavljati, ker se gorkota vzbudi že po par krepkih dihlihjih. Poveča se tok krvi in to dihanje dovaja krvi svežega kisika. Kri plove prosto v vse razrastle žil in žilic in s tem se vzbudi večja gorkota. Prehlajenja in druge slične bolezni se preprečijo z globokim dihanjem.

Ne oblizujte znamk! Večina ljudi ima navado, da znamko oblizne, preden

jo pritisne na pismo. Zdravniki resno svare pred to nevarno navado. Ne le da so znamke na zadnji strani gumirane z lepom, ki je za želodec nevaren, na tem lepu se tudi prijemljejo razni bacili, ki jih z oblizovanjem znamke človek prenese na svoj jezik, v slino, požiralnik in v pljuča. Tako se zánese mnogo boleznih v človeka in žal, da je med temi boleznimi večkrat tudi tuberkuloza. Zato ne oblizujte znamk, ki zanašajo v telo razne bacile in povzročajo bolezni ust, pljuč in želodca!

Prosveta.

Karolija-Petruška: Jugana, vila najmlajša. Dramska vizija v enem dejanju. Oder, Zbirka gledaliških iger 10. zv. V Ljubljani 1925. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. Cena s poštnino vred Din 7.75. Vsem korporacijam in šolam, ki prirejajo ob narodnih praznikih in raznih drugih prilikah patriotične predstave in prireditve, bo Korolijeva enodejanka, ki povečuje idejo osvobojenja in ujedinjenja, jako dobro došla. Naroča se pri Tiskovni zadrugi v Ljubljani.

Sienkiewicz, Potop. Iz poljščine prevlel dr. Rudolf Mole. 5. in 6. snopič. V Ljubljani 1925. Založila Tiskovna zadruga. Cena Din 25. s poštnino vred. V Sienkiewiczovih delih, katere izdaja Tiskovna zadruga, je izšel roman Potop 5. in 6. snopič. Nadaljni snopiči izidejo v kratkem.

Pregled zgodovine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Sestavil profesor Silvin Kranjec. Cena 18 Din, v platno vez. 24 Din. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Ta kronološki pregled skuša podati jugoslovansko zgodovino, ki je vsled naše politične razcepljenosti zelo malo pregledna, v čim enostavnejši in preglednejši razvrstitvi, pri čemer upo-

števa poleg političnega razvoja tudi najvažnejša kulturno zgodovinska dejstva. Namenjen kot repertorij predvsem srednješolcu, ki se pripravlja na nižji ali višji tečajni izpit, bo lahko služil v pregledno ponovitev tudi visokošolcu, učitelju in vsakemu, ki se pripravlja na razne sprejemne ali usposobljenostne izpite, kjer se zahteva poznanje domače zgodovine. Kot repertorij bo pa knjižica omogočila tudi izobražencu v praktičnih poklicih, zlasti časnikarju in predavatelju, ki se ne utegne baviti z obširnejšo zgodovinsko knjigo ali pa hoče le hitre informacije o trenutno pozabljenem imenu ali letnici, lahko orijentacijo v naši preteklosti. Zato navaja tudi najvažnejše dogodke v dobi po ujedinjenju ter ima pridejano obširnejše osebno in stvarno kazalo ter pet rodovnikov jugoslovanskih vladarskih rodbin, ki jih sicer ne dobimo v slovenskih zgodovinskih knjigah.

Aleksander Dumas: Zvestoba do groba. Roman, ki spominja na znano trilogijo o „Treh mušketirjih“, je izšel in stane broširan 45 Din, v polplatno vezan 55 Din, v platno vezan izvod 65 Din. Knjiga bo dobrodošla predvsem onim, ki si žele stare romantike, katere ni več v moderni literaturi.

Po svetu.

Samogon. V Rusiji se popije sedaj mnogo žganja, ki ga nazivajo ljudje — samogon. Sovjetski list „Pravda“ je uvedel raziskovanje o razširjenju tega zla in prišel do zaključka, da znaša sedanji izdelek samogona najmanj 80% predvojnega izdelka. Vendar poraba samogona ni povsod enaka. Mnogi kmetje porabijo za kuhanje tega žganja pet pudov žita na leto, drugi, ki ne izdelujejo žganja samo za svojo porabo, temveč tudi za prodaj, porabijo na leto do 150 pudov. Po statistiki „Pravde“ porabijo

kmetje za pripravo samogona letno 24 funtov žita na osebo, kar znači, da rabi petčlanska rodbina približno tri do štiri pude žita. Če izračunamo, dobimo, da porabi prebivalstvo Zveze sovjetskih republik (današnje boljševiške Rusije) 40 do 50 milijonov pudov žita na leto samo za kuhanje žganja. To je za državo z ozirom na njeno slabo gospodarsko stanje zelo občutna zguba, če že ne upoštevamo škodljivega vpliva alkohola na narodno zdravje.

Josip Petelinc

Ljubljana, Sv. Petra nasip 7
blizu Prešernovega spomenika za vodo

Najcenejši nakup

najboljših šivalnih strojev „GRITZNER“

za rodbinsko in obrtno rabo, nadalje nogavic, žepnih robcev, otroških majc, brisalk, kloba, belega in rujavavega platna, šifona, kravat, žlic, vilic, raznih gumbov, sprehajalnih palic, nahrbtnikov, potrebnih za šivilje, krojače, čevljarje, sedlarje in brivce, škarje za krojače, šivilje in za obrezovanje trt. Cepilne nože. Vse na veliko in malo.

Priporočamo domače
pošteno podjetje pri

v Ljubljani, Lingarjeva ulica.

„Češniku“

velur sukno, pliš, astraban, žamet. Ogrinjalke, kocke, svilnate, volnene, ženilaste, žametaste rute in šerpe. Cene najnižje. Poštena postrežba.

Zaloga blaga za ženske in
moške obleke. Za montelne

Tiskarski in litografski umet. zavod

J. BLASNIKA NASL.

Ljubljana, Breg št. 12.

Izvršitev vsakovrstnih
tiskovin od enostavne
do najfinejše opreme.

Knjigotisk.
Kamenotisk. Offsettisk.

Priporočamo vsem rodbinam

Kolinsko cikorijo

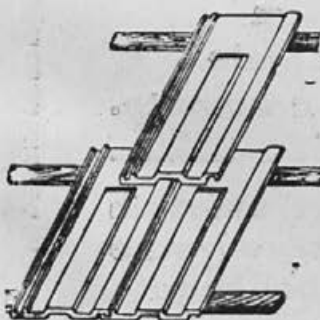
izvrsten pridelek za kavo

Združene opekarne d. d.

Ljubljana, Miklošičeva cesta 12

preje

Vidic-Knez tovarne na Viču in Brdu.

nudijo v poljubni množini — takoj dobavno
— najboljše preizkušene modele strešnikov
z eno ali dvema zareza kakor tudi bo-
brovcev (biber) in zidne opeke. — Na željo
se pošlje takoj popis in ponudba!

HOTEL „LLOYD“, LJUBLJANA, SV. PETRA CESTA

Prenočišča z zračnimi sobami. o Izvrstna kuhinja z mrazilni in gorkimi jedili. o Poleti kra-
sen senčnat vrt o Točna postrežba. o o o o o o Sprejemajo se tudi učence v kuhinjo.

MARIJA TAUSES, lastnica hotela Lloyd

„EKONOM“

**osrednja
gospodarska zadruga v Ljubljani
Kolodvorska ulica št. 7**

.....
**ima po najnižjih cenah v zalogi
deželne pridelke, krmila,
specerljsko blago
kakor sladkor
v sipi in v
kockah,
petrolej,
kavo, olje,
riž ter razne
vrste prvovrstnega
mila za pranje in ostale
v to stroko spadajoče predmete.**

.....
**Velika zaloga vseh vrst umetnih
gnojil, modre galice, prvovrstne
strešne opeke in najboljšega
splitskega portland cementa
„SALONA“ (TOUR).**